

MEŞRU VE ANAYASAL TEMİNAT ALTINDAKİ FAALLİYETLER BİR HUKUK DEVLETİNDE SUÇ HALİNE GETİRİLEMEZ

9. Yargı Paketi taslağı olarak basında yer alan ve TBMM'ye sunulacağı dile getirilen metnin genel gerekçesine bakıldığında, düzenlemeyle hukuki güvenlik ilkesine katkı sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Gerekçede ifade edildiği üzere; "hukuki güvenlik, hukukla muhatap olanlara yol gösterir, daha az belirsizlik içinde hayatlarını planlamalarını sağlar ve onları kamu gücünün keyfi kullanımından korur". Bu amacın varlığına rağmen, söz konusu pakette TCK'nın 339/A maddesindeki düzenleme ile, **etki ajanlığı olarak adlandırılan "Diğer Faaliyetler" başlığını taşıyan bir suç ihdas edilmek istendiği görülmektedir.**

Anılan düzenleme uyarınca:

"Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda;

a) Türk vatandaşları veya kurum ve kuruluşları ya da Türkiye'de bulunan yabancılar hakkında araştırma yapan veya yaptırımlar,

b) Türkiye'de suç işleyenler, hakkında, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verileceği..." hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca fiilin, kanunun bu bölümde düzenlenen suçlar dışında başka bir suç oluşturması halinde de, hem bu suçtan hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacağı öngörülmüş bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimi ve bireysel başvurular neticesinde verdiği çeşitli kararlarda "suçta ve cezada kanunilik", "hukuki güvenlik" ile "belirlilik" ilkeleri, hukuk devletinin kurucu unsurları olarak ifade edilmiştir. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını; ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade eder. Bu bakımdan kanunun metni, bireylerin gerektiğinde hukuki yardım almak suretiyle hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belli bir açıklık ve kesinlikte öngörebilmelerine imkân verecek düzeyde kaleme alınmış olmalıdır. Dolayısıyla kanunun uygulanması öncesinde muhtemel etki ve sonuçlarının yeterli derecede öngörülebilir olması gereklidir (AYM, E. 2013/39, K. 2013/65, k.t. 22/5/2013; Karlıs A.Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 34).

Belirlilik ilkesi hukuksal güvenlikle bağlantılı olup; birey, belirli bir kesinlik içinde hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini doğurduğunu kanundan öğrenebilme imkânına sahip olmalıdır. Birey, ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörüp davranışlarını düzenleyebilir (Karlıs A.Ş., § 34).

Söz konusu düzenleme, hukuki güvenlik amacına hizmet etmek şöyle dursun, bu ilkeyi açıkça tehdit eder niteliktedir. Düzenlemenin (a) bendinde suçun sınırları belirgin şekilde çizilmemiştir ve basın mensubu olsun veya olmasın, **kişilerin “araştırma yapması” gibi meşru bir faaliyet suç haline getirilmek istenmektedir.** Dahası, kişilerin yaptığı bir araştırmanın, yabancı bir devlet veya organizasyonun “stratejik çıkarları” na uygun olup olmadığını bilmelerini ve davranışlarını buna göre yönlendirmelerini beklemek, ne kadar gerçekçi bir yaklaşım olabilir? Bu haliyle, söz konusu düzenlemenin basın özgürlüğü, haber verme ve alma hakkı ve ifade özgürlüğü gibi toplum için vazgeçilmez anayasal hakları tehdit ettiği açıktır. Bireyler ve basın mensupları, bu belirsiz kanun hükmü karşısında, suçlamaktan korkarak kamunun bilmesi gerekenleri araştırmaktan ve yazmaktan kaçınacaklardır.

Dahası, böyle bir düzenlemenin, ilgili düzenleme kapsamında suç işlediği iddia edilen kişiler kadar, toplumun geneli yönünden de ciddi sorunlar doğurabileceğine işaret etmek gerekmektedir. Gerçekten de bu türden belirsiz düzenlemelerin yarattığı asıl sorun; bu hükümlerden hareketle kurulan mahkûmiyet hükümlerinin sayısı değil; özgür araştırma, haber alma ve kamusal tartışma ortamlarını bir bütün olarak “donmasına” yol açma potansiyelidir. Bu durum, AİHM kararlarında özellikle basın özgürlüğüne yönelik tehditleri açıklarken kullanılan “caydırıcı etki” kavramının ta kendisine denk düşmektedir. (AİHM, Mondragon v. Spain, B. No. 2034/07, 15.3.2011, § 50). Dahası, getirilmek istenen düzenlemenin (b) bendinde de ise suç işlemek faaliyetinin bizzat bir suç sayıldığını böylelikle “aynı fiilden dolayı iki kez ceza verilmesi yasağı”nın (non bis in idem) ihlal edildiğini belirtmek gerekmektedir.

Benzeri bir kanun çalışması Gürcistan’ın da siyasi gündemindedir. Avrupa Konseyi’nin Anayasa Hukuku konusunda danışma organı olan Venedik Komisyonu, Gürcistan’ın “Yabancı Etkinin Şeffaflığı Kanunu” hakkında 21.05.2024 tarihli acil görüş hazırlamıştır (Urgent Opinion, CDL-PI(2024)013). Görüşte ilgili kanunun, örgütlenme özgürlüğü (AİHS m. 11, BMSSHS m.22) ile başlamak üzere ifade özgürlüğü (AİHS m. 10, BMSSHS m.19) ve özel yaşam hakkı (AİHS m. 8, BMSSHS m.17) ve ayrımcılık yasağı (AİHS m. 14, AİHS ek 12 nolu protokol, BMSSHS m.26) konusunda ihlal kaynağı olabileceği belirtilmiştir. Görüş raporuna göre Kanun, şeffaflığı sağlama iddiasıyla, fonlarının küçük bir kısmını bile yurt dışından alan örgütlerin damgalanması, susturulması ve nihayetinde ortadan kaldırılması riskini doğuracak objektif bir etkiye sahiptir. Etkilenen örgütlerin hükümeti eleştirenler olması halinde, böylece görevden alınmalarının açık, bilinçli kamusal tartışmayı, çoğulculuğu ve demokrasiyi olumsuz etkilemesi gibi güçlü bir risk yaratılmaktadır. Bu nedenlerle Kanun’un düzeltilmek üzere geri çekilmesi kuvvetle tavsiye edilmiştir. Türkiye’nin de üyesi olduğu Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) 23.5.2024 tarihli basın açıklamasında sivil toplumun demokrasilerin temel unsurlarından olduğu ve bir çok temel hakkın kullanılmasında koşulları sağladığı hatırlatılarak Gürcistan’ın Kanunu eleştirilmektedir (<https://www.osce.org/odihr/569091>). Sivil toplum örgütlerine yönelik yeni gereklilikler getirildiğinde insan hakları perspektifinden gerekçelendirilme yapılması gereği hatırlatılmaktadır. Aksi halde demokrasinin ve sivil toplumun baltalandığı dile getirilmektedir.

Sonuç olarak, demokratik bir hukuk devletinde geçerli olan temel anayasal güvencelere aykırı düşen, ceza hukukunun ilkeleriyle çelişen, ülkemizin bağlı olduğu uluslararası insan hakları hukuku kapsamında saygınlığını olumsuz etkileyecek, ağır eleştiri ve yaptırımlara maruz bırakabilecek bu düzenlemenin taslaktan bir an önce çikartılmasını talep ediyoruz.

Kamuoyunun bilgisine saygılarımızla sunarız.